

TABLA DE MATERII

ANUL 1923

T E X T

	<u>Pagina</u>		<u>Pagina</u>
Curtea Domnească din Argeş. Note istorice şi arheologice, de Virgiliu Drăghiceanu	9	Inscripţiunile religioase greceşti dela Biserica Domnească, de P. P. Panaitescu	161
Restaurarea Bisericii Domneşti, de Gr. Cechez	77	Pictura Bisericii Domneşti din Curtea-de-Argeş, de I. Mihail	172
Anul morţii marelui Basarab Voevod, de D. Onciul	101	Inscripţii slave religioase din Biserica Domnească, de V. Brătulescu	190
Arhitectura Bisericii Domneşti, Originile şi in- fluenţele, de N. Ghika-Budeşti	105	Inscripţii slave de pe filactere, de P. Cancel.	192
Monetele lui Radu I Basarab, de Const. Moissil	122	Biserica Valea Danului, de N. Iorga	193
Jurnalul săpăturilor din Curtea Domnească a Argeşului, de Virgiliu Drăghiceanu	134	Bibliografie: Histoire de l'art roumain	196
Monede vechi găsite în săpături, de Const. Moissil	150	Fresce din veacul al XIV-lea, album	197
Cercetări antropologice asupra osemintelor aflate în săpături, de Prof. Rainer	153	Text francez.	253
		Adaose şi îndreptări	

TABLA PLANȘELOR ÎN COLORI:

PLANȘA I

Scena hramului bisericii, cu portretul ctitorului Radu Negru-Vodă, de G. Teodorescu.
Scène votive se trouvant au dessus de la seconde porte, avec le portrait du donateur aux pieds du Christ.

PLANȘA II

Intrarea în biserică a Născătoarei de Dumnezeu, de G. Teodorescu.
L'entrée de la Sainte Vierge dans le temple.

PLANȘA III

a) Maica Domnului (din absida altarului), de I. Mihail.
La Vierge, fresque de la grande abside.
 b) Schimbarea la față, de G. Teodorescu.
La Transfiguration.

PLANȘA IV

a) Pre Christos trăgându-l să-l răstignească, de G. Teodorescu.
Le Christ portant la croix.
 b) Sfânt ierarh din altar, de G. Teodorescu.
Saint Evêque, fresque dans l'abside principale.

PLANȘA V

a) Hrist-Emanuel, de I. Mihail.
Le Christ-Emmanuel.
 b) Recensământul lui Quirinus, de G. Teodorescu.
Le Recensement de Quirinus.

PLANȘA VI

a) Moise și Aron liturghisesc în Cortul mărturisirii, din altar, de G. Teodorescu.
Moïse et Aaron célèbrent dans le tabernacle du témoignage.
 b) Intrebarea celor trei Crai de Irod Împăratul, unde s'a născut Is. Christos, de G. Teodorescu.
Les Rois Mages et Hérode.

PLANȘA VII

Portretul de la mormântul Cavalerului, de G. Teodorescu.
Portrait en fresque se trouvant au-dessus du «Tombeau du Chevalier».

PLANȘA VIII

Mormântul lui Radu Negru-Vodă (după scoaterea giulgiului), de D. Noroceă.
Le Tombeau de Radu-Voda, après l'enlèvement du linceuil.

PLANȘA IX

a) Craniul lui Radu Negru-Vodă, înainte de reconstituiere, de P. Molda.
La tête de Radu-Voda avant la reconstitution.
 b) Mormântul lui Radu Negru în ziua deschiderii sarcofagului, de G. Teodorescu.
Le tombeau de Radu Negru à l'ouverture du sarcophage.

PLANȘA X

a) Cordonul cel mare al lui Radu Negru-Vodă, reconstituit de D. Noroceă, terminat de G. Teodorescu.
La grande ceinture de Radu-Voda.
 b) Detaliu din costumul lui Radu Negru-Vodă (mânele și cordonul), de D. Noroceă.
Détail du vêtement de Radu-Voda: Les manches et la ceinture.

c) Paftaua cordonului cel mare al lui Radu Negru-Vodă, de P. Molda.
Boucle de ceinture de Radu-Voda, en or massif.

PLANȘA XI

a) Ciucure din cordonul cel mic al lui Radu Negru-Vodă, de G. Teodorescu.
Gland de la seconde ceinture de Radu-Voda.
 b) Din ornamentele picturii bisericii, de G. Teodorescu.
Ornement à fresque à l'intérieur de l'église.
 c) Detaliu din giulgiul mortuar al lui Radu Negru-Vodă, de G. Teodorescu.
Détail du linceuil de Radu Voda.
 d) Vase găsite în săpăturile casei domnești, de G. Teodorescu.
Fragments de poterie trouvés dans les déblais de la maison princière.
 e) Vase găsite în săpăturile casei domnești, de G. Teodorescu.
Fragments de poterie trouvés dans les déblais de la maison princière.
 f) Vase găsite în săpăturile dela casa domnească, de G. Teodorescu.
Fragments de poterie trouvés dans les déblais de la maison princière.

PLANȘA XII

Bijuterii găsite în morminte:
 zona I și V: aplică «flori de crin», dela un cavaler.
 » II: inel și nasturele lui Voislav; aplică dela cavalerul zugrăvit.
 » III: inelele lui Udobă; butonul cavalerului pictat.
 » IV: inelul lui Dan-Vodă și nasturii dela un cavaler, de P. Molda.
Bijoux trouvés dans les tombeaux:
 I et V Plaques d'appliqués en forme de fleurs de lys.
 II Anneau et bouton de Voislav, plaque d'appliquée du «Chevalier figuré sur la fresque».
 III Bagues de Udoba, boutons du «Chevalier».
 IV Bague de Dan-Voda et boutons.

PLANȘA XIII

Bijuterii găsite în morminte:
 zona I: inelele și nasturii tunicii lui Radu-Vodă.
 » II: brățara și o aplică a doamnei lui Vladislav; nasturii fiului lui Radu.
 » III: inelele lui Radu-Vodă și cerceul doamnei lui Vladislav.
 » IV: nasturii fiului lui Radu și o stea din cordonul lui Radu, de P. Molda.

Bijoux trouvés dans les tombeaux:
 I Bagues et boutons du vêtement de Radu-Voda.
 II Bracelet et plaque d'appliquée de l'épouse de Vladislav, boutons du vêtement du fils de Radu-Voda.
 III Bagues de Radu-Voda et boucle d'oreille de l'épouse de Vladislav.
 IV Boutons du vêtement du fils de Radu-Voda. Etoile de la ceinture de Radu-Voda.

Biserica Domnească din Argeș. Vedere din ruinele casei domnești, de I. Mihail.
L'Église Princière de Curtea de Argeș. Vue prise des ruines de la Maison Princière.

TABLA ILUSTRAȚIUNILOR ÎN AUTOTIPIE

	Pag.		Pag.
1 D. Onciul	1	50 Piatra de mormânt a lui Voislav Basarab	54
2 Planul Curții Domnești dela Argeș, de arh. P. De-		51 Rămășițele Casei Domnești, ivite după facerea săpă-	
metrescu	5	turilor	55
3 Perspectivă spre Biserica Domnească și Sânicoaara,		52 Bustul lui Radu-Vodă Negru	56
de Bouquet, 1826	7	53 Pasmantier venețiană găsită în mormântul lui	
4 Vedere generală a Bisericii Domnești	8	Radu-Vodă Negru	57
5 Consolă de bolți din Casa Domnească	9	54 Moneta împăratului Theodosie	59
6 Ruinele Castrului Argeș (Poenari) din Căpățâneni	11	55 Brâul lui Radu-Vodă Negru	59
7 Basarab-Vodă și Solul lui Carol-Robert, după Chro-		56 Galon de fir găsit în mormântul No. 13.	60
nicon pictum	13	57 Paftaua cordonului lui Radu Negru-Vodă (mărită	
8 Planul Cetății Argeș (Poenari)	15	odată)	61
9 Grafitul cu știrea morții lui Basarab	16	58 Detaliu din pafta: Cavalerul	63
10 Radul-Vodă Negru și Nicolae Alexandru-Vodă		59 Detaliu din pafta: Dama	63
Frescă din Schitul Negru-Vodă	17	60 Cădelnița dela Tismana	64
11 Piatra de mormânt a lui Nicola Alexandru Basarab	18	61 Cădelnița dela Tismana (detaliu)	64
12 Radu Negru-Vodă, copie de Tătarăscu, din Episcopia		62 Inelul lui Radu Negru	64
Argeșului, 1860	19	63 a, b Inelul lui Radu Negru (primul)	64
13 Radu Negru-Vodă, frescă în Monastirea Câmpu-		64 a Nasturii tunicii lui Radu Negru	64
Lungului	22	64 b Nasturii mânecilor tunicii lui Radu Negru	64
14 Salba Sf. Filoftei	26	65 a, b și 66 Inelele lui Radu Negru	64
15 Vederea exterioară asupra Curții Domnești din		67 Inelul lui Dan I	67
Argeș	27	68 a, b, c Inelul slaven al lui Udobă	67
16 Pecetia orașului Argeș	28	69 Inelul lui Voislav	67
17 Ruinele Casei Domnești din Argeș, în 1890.	30	70 Aplică din costumul cavalerului «fleurs de lys»	67
18 Grafit în Biserica Domnească	31	71 Detaliu din brățara Doamnei Cherana a lui Vladislav	67
19 Grafit în Biserica Domnească	32	72 a, și b Inelul german al lui Udobă	67
20 Fereastră altarului Bisericii, lărgită în 1750	33	73 Aplică din costumul Doamnei lui Vladislav	67
21 Chenarul exterior al ferestrelor bisericii	35	74 Aplică din costumul cavalerului zugrăvit	68
22 Tâmpla Bisericii, din 1750	36	75 Egreta lui Voislav	69
23 Milosteniile Sf. Filoftei	37	76 Inel găsit la Sânicoaară	69
24 Ingroparea Sf. Filoftei	37	77 a, b, c, d Nasturii lui Vladislav, fiul lui Radu Negru	69
25 Omorârea Sf. Filoftei	37	78, 79 Teracote găsite în Casa Domnească	69
26 Aducerea în țară a Sf. Filoftei	37	80 Teracotă găsită în Casa Domnească	71
27 Semnătura Zugravului Pantelimon, 1827	38	81 Teracotă găsită în Casa Domnească: un cavaler	
28 Biserica Sânicoaară	39	călare	72
29 Secție în pardoselile Bisericii cu prilejul săpăturilor	40	82 Teracotă din Casa Domnească: fragmente dintr'un	
30 Planul distribuției mormintelor aflate în săpături	41	tors de cavaler	72
31 Mormântul lui Vladislav-Vodă	42	83 Biserica Domnească din Argeș	73
32 Fragment din piatra funerară a lui Vladislav Vodă	43	84 Teracotă din Casa Domnească: un cavaler cu sulită	73
33 Acelaș fragment reconstituit	44	85 Sfinți din altar, cu ornamente pe haine, în formă	
34 Sarcofagiul cu scheletul lui Negru-Vodă	45	de litere	74
35 Pomelnicul Bisericii Domnești	46	86 Sfânt din altar, cu ornamente în formă de litere	75
36 Chipul lui Radu-Vodă Negru în icoana hramului		87 Biserica Domnească, înainte de restaurare	78
Bisericii	47	88 Biserica Domnească înainte de restaurare, fațada	
37 Panou în naosul Bisericii Domnești, cu chipul lui		dinspre sud, indicând degradările.	79
Radu Negru și Ana Doamna	48	89 Biserica Domnească înainte de restaurare, secțiune	
38 Panou în Episcopia Argeș, cu chipul lui Radu		longitudinală	80
Negru și Ana Doamna	49	90 Biserica Domnească în timpul restaurării, fața	
39 Inscripția de deasupra panoului ctitorilor	50	de sud	81
40 Piatra de mormânt a lui Radu Negru	51	91 Biserica Domnească, planul înainte de restaurare	83
41 Piatra de mormânt a lui Radu Negru, fața	51	92 Biserica Domnească, fațada principală.	84
42 Piatra de mormânt a lui Radu Negru, latura	51	93 Biserica Domnească, fațada principală indicând de-	
43 Piatra cu chipul zis al lui Negru-Vodă	52	gradările	85
44 Craniul lui Dan I, cu diademă	53	94 Biserica Domnească, secție transversală	87
45 Chipul zis a lui Negru-Vodă, fața	53	95 Biserica Domnească, vedere dinspre altar, indicând	
46 Chipul zis a lui Negru-Vodă, latura	53	degradările	88
47 Mormântul lui Udobă	53	96 Detaliu din fațada principală, în timpul restaurării,	
48 Inscripția inelului lui Udobă, de D. Noroce	53	după dărâmarea turelor celor mici	89
49 Mormântul cavalerului zugrăvit	53	97 Degradările la intersecția frontonului spre sud-vest	90

	Pag.		Pag.
98 Degradări în baza frontonului, fațada principală	91	155 Intrare în beciul Casei Domnești	144
99 Degradări în tamburul turlei, spre sud-vest.	92	156 Fierărie găsită în timpul săpăturilor.	146
100 Degradări în fereastra de vest a turlei	93	157 Cheia, un pintene și o săgeată	146
101 Degradări în fereastra de sud a turlei	93	158 Planul Bisericii Sânicosoara, de N. Ghika-Budești.	147
102 Degradări interioare pe intradosul arcului de sud	95	159 Temeliile dependințelor Casei Domnești	148
103 Degradări în stânga ferestrei de vest a turlei.	96	160 Chenar de ușe dela Casa Domnească	149
104 Degradări în fereastra de est a turlei	96	161 Din tezaurul dela Argeș	150
105 Degradări interioare pe intradosul arcului de est	97	162 Cărămidă din cornișa Casei Domnești	151
106 Degradări interioare pe intradosul arcului de est	97	163 Sfășnic dela Sf. Filofteia	151
107 Degradări interioare în nișele turlei, dintre ferestre	98	164 Stâlp de piatră găsit în altar	151
108 Degradări interioare ale arcurilor ferestrelor turlei spre est	98	165 Profile de pietre din Casa Domnească	151
109 Vedere în interiorul bisericii Domnești (cu grafitul pe peretele din stânga; pe pardoseli urmele mormintelor).	102	166 1 Mormântul No. 1, vedere laterală stânga	154
110 Icoana hramului cu portretul ctitorului.	103	166 2 Mormântul No. 1, vedere laterală dreapta	154
111 Perspectiva asupra Bisericii Domnești	106	166 3 Mormântul No. 1, vedere frontală	154
112 Sus: Planul bisericii Zeirek Djami. Jos: 1 Eski-Imaret; 2 Budrun-Djami	107	166 4 Mormântul No. 1, vedere verticală	154
113 Sus: Biserica Ion Aliturghtos, 2 Mateici, 3 Samari. Jos: 1 Sf. Dumitru Craiova, 2 Snagov, 3 Mitropolia Târgoviște	108	166 5 Mormântul No. 1, vedere occipitală	154
114 Planul Bisericii Domnești Argeș, după restaurare	110	167 1 Mormântul No. 2, vedere laterală stânga	154
115 Biserica Domnească, fațada de sud, după restaurare	111	167 2 Mormântul No. 2, vedere laterală dreapta	155
116 Biserica Domnească, fațada principală, după restaurare	112	167 3 Mormântul No. 2, vedere frontală	155
117 Biserica Domnească, vedere spre altar, după restaurare	113	167 4 Mormântul No. 2, vedere verticală	155
118 Biserica Domnească, secție transversală, după restaurare	114	167 5 Mormântul No. 2, vedere bazilară	155
119 Biserica Domnească, secție longitudinală, după restaurare	115	168 1 Mormântul No. 7, mandibulă, vedere frontală	155
120 a Biserica Domnească, perspectiva axonometrică, de d-ra arh. Andreescu și pictorul I. Mihail.	117	168 2 Mormântul No. 7, mandibulă, vedere verticală	155
120 b Biserica Domnească, perspectiva axonometrică, de d-ra arh. Andreescu	118	169 1 Mormântul No. 8, Vladislav, vedere laterală stânga	157
121 Biserica Sf. Dumitru, înainte de restaurare	119	169 2 Mormântul No. 8, Vladislav, vedere laterală dreapta	157
122 Biserica Domnească, vedere spre altar	119	169 3 Mormântul No. 8, Vladislav, vedere frontală	157
123—127 Tipurile monetare. Monetele lui Radu I Basarab. Monetele de tip comun	125	169 4 Mormântul No. 8, Vladislav, vedere verticală	157
128—130 Monetele cu cruce	126	169 5 Mormântul No. 8, Vladislav, vedere bazilară	157
131, 132 Monetele cu tipul cavalerului	127	169 6 Mormântul No. 8, Vladislav, vedere occipitală	157
133 Biserica Domnească, interior, vedere spre nord-est (în pardoseala urmele mormintelor)	128	170 1 Mormântul No. 8, (Vladislav Doamna?) vedere superioară	158
134 Monetele cu siglă: un șarpe pus în fața coifului	130	170 2 Mormântul No. 8 (Vladislav Doamna?) vedere laterală stânga	158
135 Casa Domnească, vedere spre biserică, după executarea săpăturilor	135	171 1 Mormântul No. 9, vedere laterală stânga	158
136 Ruinele Casei Domnești, în timpul săpăturilor, Nov. 1920.	136	171 2 Mormântul No. 9, vedere laterală stânga	158
137 Ruinele Casei Domnești la terminarea săpăturilor 1921	137	171 3 Mormântul No. 9, vedere frontală	158
138 Ruinele Casei Domnești la terminarea săpăturilor 1921	137	171 4 Mormântul No. 9, vedere verticală	158
139 Coloană în torsadă, găsită în altarul bisericii	137	171 5 Mormântul No. 9, vedere bazilară	159
140 Ruinele Casei Domnești la începutul săpăturilor, 1920	137	172 1 Mormântul No. 11, vedere laterală stânga	159
141 Detaliu asupra craniului lui Radu Negru-Vodă	139	172 2 Mormântul No. 11, vedere laterală dreapta	159
142 Detaliu din costumul lui Radu Negru-Vodă	140	172 3 Mormântul No. 11, vedere frontală	159
143 Bordura de mărgăritare dela vesta lui Radu Negru Vodă	140	172 4 Mormântul No. 11, vedere verticală	159
144 Legătura cu mărgăritare în formă de cruce patriarhală, peste mâinile lui Radu-Vodă	140	172 5 Mormântul No. 11, vedere occipitală	159
145 Ciucure dela cordonul cel mic al lui Radu Negru Vodă	140	173 Biserica Domnească, vedere interioară spre altar	163
146 Mormintele lui Vladislav-Vodă și Dan-Vodă, în cursul săpăturilor	141	174 Biserica Domnească, vedere interioară spre sud-vest	166
147 Broderie de Veneția găsită la scheletul Doamnei lui Vladislav	141	175 Biserica Domnească, vedere interioară spre apus.	168
148 Lanțuri de aramă găsite în mormântul lui Vladislav	142	176 Biserica Domnească, vedere interioară spre sud.	169
149 Articulații de aramă găsite în mormântul lui Vladislav Vodă	142	177 Schema de distribuția panourilor cu fresce pe zidul nord, de G. Teodorescu.	173
150 Pivnița Casei Domnești în timpul săpăturilor	143	178 Călătoria lui Iosif spre Bethleen (Kahrié-Djami)	174
151 Pivnița Casei Domnești la terminarea săpăturilor	143	179 Fuga în Egipt (Kahrié-Djami)	176
152 Colț din Casele Domnești la terminarea săpăturilor	144	180 Fuga în Egipt (Kahrié-Djami)	177
153 Temeliile Casei Domnești în cursul săpăturilor	144	181 Hristos blagoslovind pâinile (Kahrié-Djami)	178
154 Subasamentul scării Casei Domnești	144	182 Schemă de distribuția picturilor spre răsărit, de I. Mihail	179
		183 Planul general de distribuția picturilor pe epoci	181
		184 Adormirea Maicii Domnului, Biserica Domnească (Târgoviște)	182
		185 Sft. Ioan Botezătorul (Ep. Argeș înainte de restaurare)	183
		186 Sft. Dimitrie (Ep. de Argeș, înainte de restaurare)	183
		187 Prooroci (de pe manuscriptul A. R. No. 4602)	184
		188 Prooroci (de pe manuscriptul A. R. No. 4602)	184
		189 Irod întrebând învățații (de pe mss. 4602)	186
		190 Batjocorirea lui Hristos (de pe mss. 4602)	186
		191 Isus ducând crucea (de pe mss. 4602)	186
		192 Rugăciunea lui Hrist, după extragerea frescelor suprapuse	188
		193 Schimbarea la față, înainte de extragerea frescurilor suprapuse	188
		194 Sfânt din dreapta tâmpiei, apărând sub fresce suprapuse	188
		195 Tâmpla bisericii la începutul spălării	188
		196 Sft. Ion din absidă, înainte de spălare	189

	Pag.		Pag.
197 Biserica Valea Danului	194	252 a b Sfinții profeți	221
198 Clopotnița Bisericii Valea Danului	195	253 Adormirea Maicii Domnului	223
199 Clopotnița Bisericii Valea Danului	195	254 Sfânt	224
200 Tâmpla Episcopiei de Argeș, așezată în Biserica Valea Danului	195	255 Sf. Dumitru	224
201 Plan de distribuție a panourilor cu fresce spre altar	198	256 Sfânt	224
202 Maica Domnului între Sf-ții Nicolae, Ioan și Arhangheli	199	257 Ornament pe extrados	226
202 a Detaliu	199	258 Sf. Ștefan cel nou	226
202 b Detaliu	199	259 Ornament pe extrados	226
203 Minorosițele vestind pe apostoli; Petre și Ioan la mormânt	200	260 Minunea dela Cana	226
204 Hristos spre Emaüs	200	261 Pilda neghinelor	226
205 Petre și Ioan vestind pe apostoli	200	262 Planul de distrib. al panourilor cu fresce spre nord	227
206 Lăsați copii să vie, Parabolă	201	263 Profeții: Elisei, Isaia, Ieremia	227
207 Parabolă Samariteanului	201	264 Ornament pe ciubuc	228
208 Ornament,	201	265 Prooroci: Ion Botezătorul, Avacum, Zaharia	228
209 Hristos, arătându-se apostolilor. Hristos se arată în munții Galilei	202	266 Isus blagoslovind cele cinci pâini	230
210 Hristos apare din nou apostolilor	202	267 Evanghelistul Marcu	230
211 Ornament	203	268 Evanghelistul Luca	230
212 Pilda femeii ce a păcătuit	203	269 Hristos tămăduiește pe cea ce-i curge sânge	231
213 Impărtașirea Apostolilor	205	270 Ingroparea lui Hristos și Iosif cere lui Pilat trupul Domnului	231
214 Cortul mărturisirii	205	271 Hristos alungă vânzătorii din Templu	232
215 Pilda celor zece fecioare	206	272 Hristos înviază pe fata lui Iair	232
216 Sf. Ostaș martir,	206	273 Pilda celui ce a zidit turn	233
217 Sf. Spiridon, Vasile, Grigorie, Chirill,	207	274 Ostași martiri	233
218 Maica Domnului (rugătoare)	208	275 Planul de distribuție a panourilor cu fresce, spre sud	233
219 Sf. Pantelimon	208	276 Ornament	234
220 Sf. Ciru	208	277 Proorocii Naum, Baruch, Daniil	234
221 Dansul Ierodiadii	208	278 Proorocii Ioana, Osie, Ilie, turlă	235
222 Sf. Ion Botezătorul în închisoare	209	279 Evanghelistul Ion	235
223 Taierea capului Sf. Ion	209	280 Evanghelistul Matei	235
224 Sf. Ostaș	209	281 Intâmpinarea Maicii Domnului	236
225 Hristos deasupra cavalerului zugrăvit	209	282 a Călătoria spre Bethleem, Recensemântul, Cei trei Crai, Irod întrebând pe farisei	238
226 Sfânta liturghie	210	282 b Detaliu din ultima scenă	238
227 Hristos tămăduiește și Hristos citind în sinagogă	212	283 b Detaliu din ultima scenă	238
228 Ornament pe extrados	212	283 a În grădina măslinilor, Trădarea lui Iuda	240
229 Sf. pusnic	212	284 Batjocorirea lui Hristos; Hristos duce crucea	240
230 Parabolă fiului pierdut	212	285 Plan de distribuția picturilor în pridvor spre est	241
231 Întâlnirea Precistei cu Elisabeta	212	285 Plan de distribuția panourilor cu picturi în pridvor spre vest	241
232 Sf. Petre din Alexandria și Silvestru al Romei	213	286 Sfânt sobor	241
233 Sf. Ion Milostiv și Sf. Erar	214	287 Hirotonisirea Sf. Nicolae, și trei oameni în închisoare	242
234 Sf. Pusnic	216	288 Minunile Sf. Nicolae	242
235 Sf. Martir	216	289 Iosif logodindu-se cu Precista, o primește în sfânta sfintelor	243
236 Sf. Martir	216	290 Intrarea în biserică	244
237 Sf. Ostaș	216	291 Minunile Sf. Nicolae	244
238 Ornament	216	292 Minunile Sf. Nicolae	244
239 Ornament	216	293 Sf. Nicolae scapă pe cei trei nevinovați dela moarte	245
240 Inger	216	294 Sf. sobor	245
241 Sfânta spălare a picioarelor	216	295 Nașterea Sf. Nicolae, Sf. Nicolae se dă la învățătură	247
242 Sf. Ostaș martir	218	296 Mari profeți	247
243 Sf. Ion Botezătorul	218	297 Sf. Mucenic	247
244 Ornament pe extrados	218	298 Bogatul nemilostiv	247
245 Sf. Mina	218	299 Sf. Nicolae taie copacul cu draci, Sf. Nicolae re-înviind corăbierul	247
246 Draperie cu urme din patru straturi suprapuse	218	300 Vase găsite în săpături	248
247 Plan de distribuție a panourilor cu fresce, spre vest	218	301 Teracotă găsită la Sănicoara	248
248 Rugăciunea cea de peste fire	218	301 Fragmente de vase găsite în săpături	249
249 Schimbarea la față	219	303 Fragmente de vase găsite în săpături	250
250 Fuga în Egipt	221	304 Fragmente de vase găsite în săpături	251
251 Sf. Ostaș martir	221	305 Fragmente de teracotă găsite în săpături	252
251 a Sf. Ostaș martir	221		

ADAOSE ȘI INDREPTARI

Cu privire la inițialele Al. MA., aflate pe inelul lui Radu Negru, moștenit, cum am afirmat, dela tatăl său Nicola Alexandru Basarab, se mai poate face și altă supoziție, mai probabilă, întrucât de obicei, nu se gravau numele meșterilor pe inel.

Acest inel este inelul de logodnă al lui Nicola Alexandru — obișnuit Alexandru — cu prima sa soție Maria, pomenită în pomelnicul dela Câmpulung. Astfel că avem: *Al(exandru)*; *Ma(ria)*. Inele de logodnă erau obișnuite și în Serbia. «Byzantinische Zeitschrift» a făcut cunoscut pe acel al lui Radoslav, din veacul al XIII-lea.

* * *

În cazul când în loc de **ΕΟΝΓΑΝΕΛ ΔΕΤΕ** (-copilul lui . .) s'ar putea ceti **ΕΟΝΓΑΝΕΛ ΔΗΠΕ[ΡΕ]** (fata lui), (deși părul scurt, inelul mic, egreta, aflate în mormânt, pledează pentru un băiat) concluziunile ce le-am tras pe baza existenței acestui mormânt în fața altarului, nu sunt într-o nimic modificate.

* * *

Grafitul No. 18 se cetește mai bine Evreia Gsăda.

* * *

Din semnătura zugravului Radu sin Mihăiu ot Târgoviste pare a fi rămas finalul: (Trăgovi)ște. Vezi panoul No. 26.

* * *

Desenul fig. No. 120, este o interpretare a D-lui Mihail, pictor, după desenul D-soarei arhitect Andreescu, care se publică separat.

* * *

Formula o, x x cm. înseamnă o^m, x x cm.

SE INDREAPTĂ :

p. 15, nota 4	Buletin 1908, în 1910.	p. 36 col. I rând 6	7798	în	6798
» 16 » 4	<i>Οὐγγροβλαχίας</i> » <i>Οὐγγροβλαχίας</i>	» 47 » II » 1	1011	»	1011
» 17 col. II rând 4	apus » răsărit	» 54 » I » 9	НАНА	»	НАНА
» 19 » I » 13	nostru » noster	» 55 » II » 43	КОБОДА	»	КОБОДА
» 19 » I nota 4	Titlu » o. c.	» 60 » I » 39	aflată	»	aflate
» 21 » I rând 22	1658 » 1649	» 63 » I » 1	Cimabae	»	Cimabue
» 23 » II » 6	1633 (greșit editat) » 1632	» 63 » I » 7	italiennes	»	italiens
» 27 » I » 2	apus » răsărit	» 63 » II » 29	intoarsă	»	joasă
» 27 » II nota 2	Anale » Extras din Anale	» 66 » I » 33	charniere	»	charnières
» 28 » I » 8	αρχιμδ » αρχιμδ	» 70 » II » 34	face	»	fac
» 31 » II » 12	όραε » όραε	» 75 » I » 4	incepe	»	incep
» 31 » I » 4	cititorii » ctitorii	» 76 » II » 20	dovedește	»	dovedesc
» 32 » II » 35	ΔΕΛΦΟΣ; ΦΕΣ » ΔΕΛΦΟΣ; ΦΕΣ. S.	» 116 » I » 5	structuri	»	straturi
» 32 » II » 10	ΚΟΙΡΟΔΑ » ΚΟΙΡΟΔΑ	» 180 » I » 23	il. I	»	il. 202
		» 182 » I » 36	il. III.	»	il. 85, 86

ARHITECTURA BISERICII DOMNEȘTI

DE

N. GHIKA-BUDEȘTI

Biserica Domnescă din Argeș este, din punctul de vedere cronologic, probabil cel mai vechiu monument creștin păstrat în Țara Muntenească, iar pe de altă parte, din punctul de vedere arhitectonic, ea este o operă desăvârșită, crescută și dezvoltată până la expresiunea sa cea mai completă, în virtutea unei tradițiuni îndelungate. Ea este produsul unei «școli» ajunsă la apogeul dezvoltării sale.

Intr'adevăr, din punct de vedere al artei, calitățile acestui monument sunt dintre acele cari caracterizează o epocă de înflorire. Perfecta unitate în compozițiunea planului, cu turla dominând în centru; cu elementele secundare cari o susțin și o încadrează, grupate în mod armonic împrejurul ei; logica impecabilă a structurii, unde fiecare element are rolul său bine determinat, armonia proporțiilor și unitatea stilului; toate aceste calități contribue la clasarea acestui monument printre acelea cari sunt destinate să rămână în cursul timpurilor ca prototip, ca model și să inspire generațiile succesive. Cum vom vedea, înrâurirea ei se va menține vie în dezvoltarea artistică ulterioară.

Unde trebuiește căutată originea acestui monument?

Studiul arhitecturii bizantine ne arată biserici asemănătoare în Capitala Imperiului de Răsărit încă de prin veacul al X-lea și al XI-lea. Ele fac parte din familia bisericilor zise în formă de «cruce greacă», adică

cu brațele egale, înscrise într'un pătrat și anume din tipul «bisericilor cruciforme cu cupolă».

Acest tip este caracterizat printr'aceea că forma crucii apare nu numai în planul orizontal dar și în forma exterioară a bisericii, unde cele două brațe cari formează crucea sunt mai înalte decât părțile laterale, și desemează în spațiu crucea, care iese în evidență în structura exterioară a monumentului. În punctul de întretăiere al brațelor crucii se înalță turla încoronată printr'o cupolă.

D-l Gabriel Millet a definit în mod foarte just acest tip de biserică prin următoarea expresiune plastică: «o cupolă așezată peste o cruce» ¹⁾. D-sa împarte acest gen de monumente în două categorii: bisericile cruciforme simple și bisericile cruciforme complexe.

Prima categorie este caracterizată printr'aceea că altarul face parte integrantă din cruce (fig. 113, planul 3 de sus, bis. din Samari), pe când în a doua categorie altarul este juxtapus pe lângă cruce (fig. 114, bis. Domnească). Acest din urmă tip este originar din Capitala Imperiului Bizantin și rezultat din tradițiunea elenistică transmisă în urmă Bizanțului, pe când celălalt tip al bisericii cruciforme simple este produsul școalelor provinciale ale Imperiului, rămase sub înrâurirea metodelor moștenite dela tradițiunea

¹⁾ Gabriel Millet. *L'école grecque dans l'architecture byzantine*, Paris, E. Leroux 1916, pp. 54—55 și următoarele.

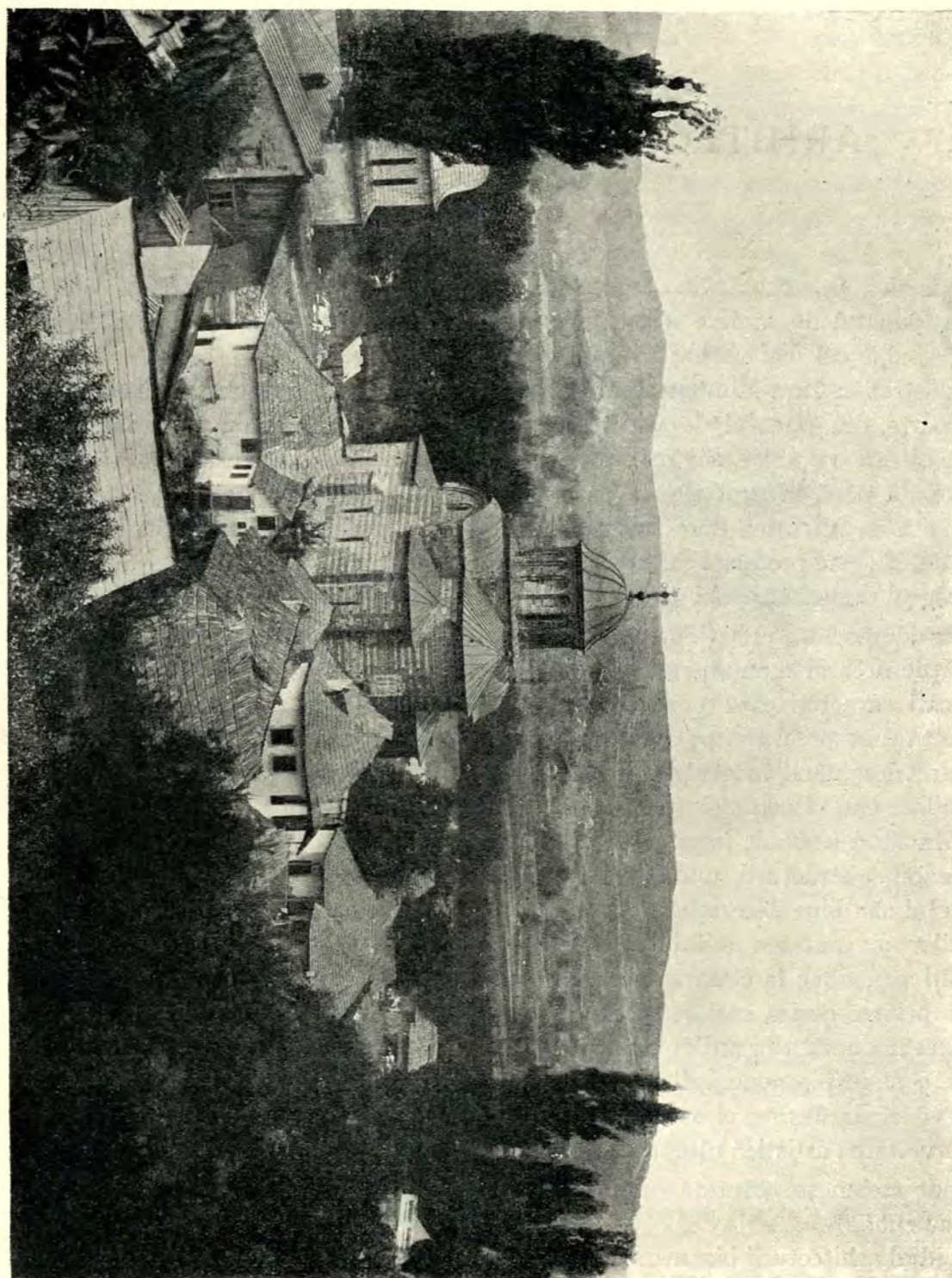

Fig. 111. Perspectivă asupra Bisericii Domnești.

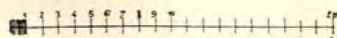
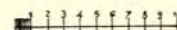
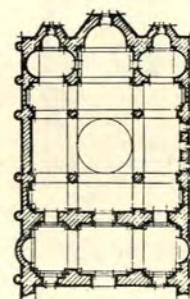
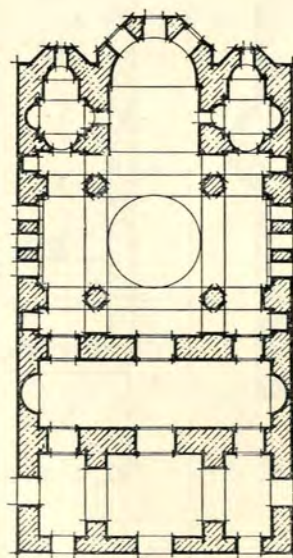
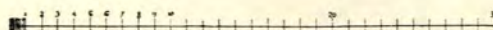
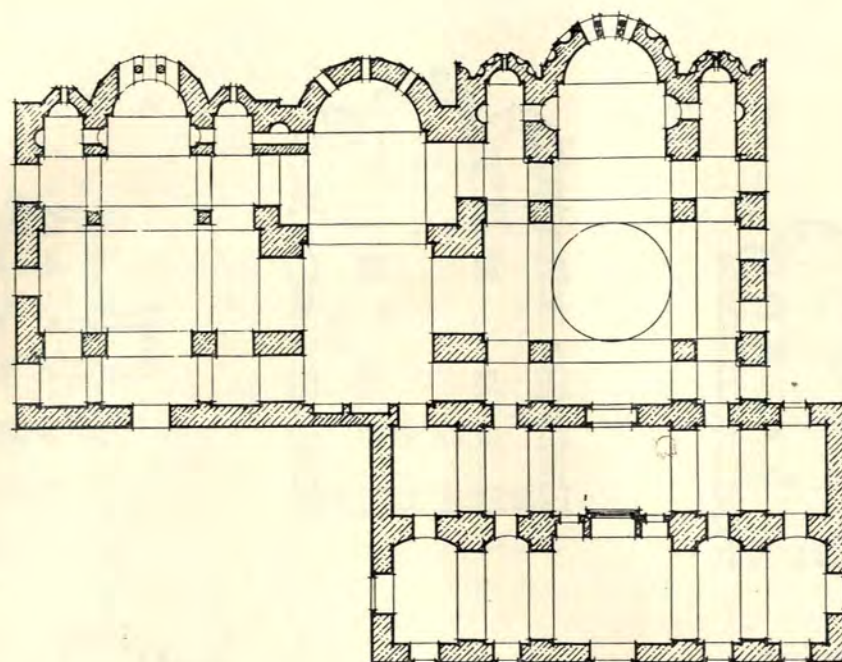

Fig. 112. Sus: planul Bisericii Zeirek-Djami.
Jos: 1 Eski-Imaret; 2 Budrun-Djami.

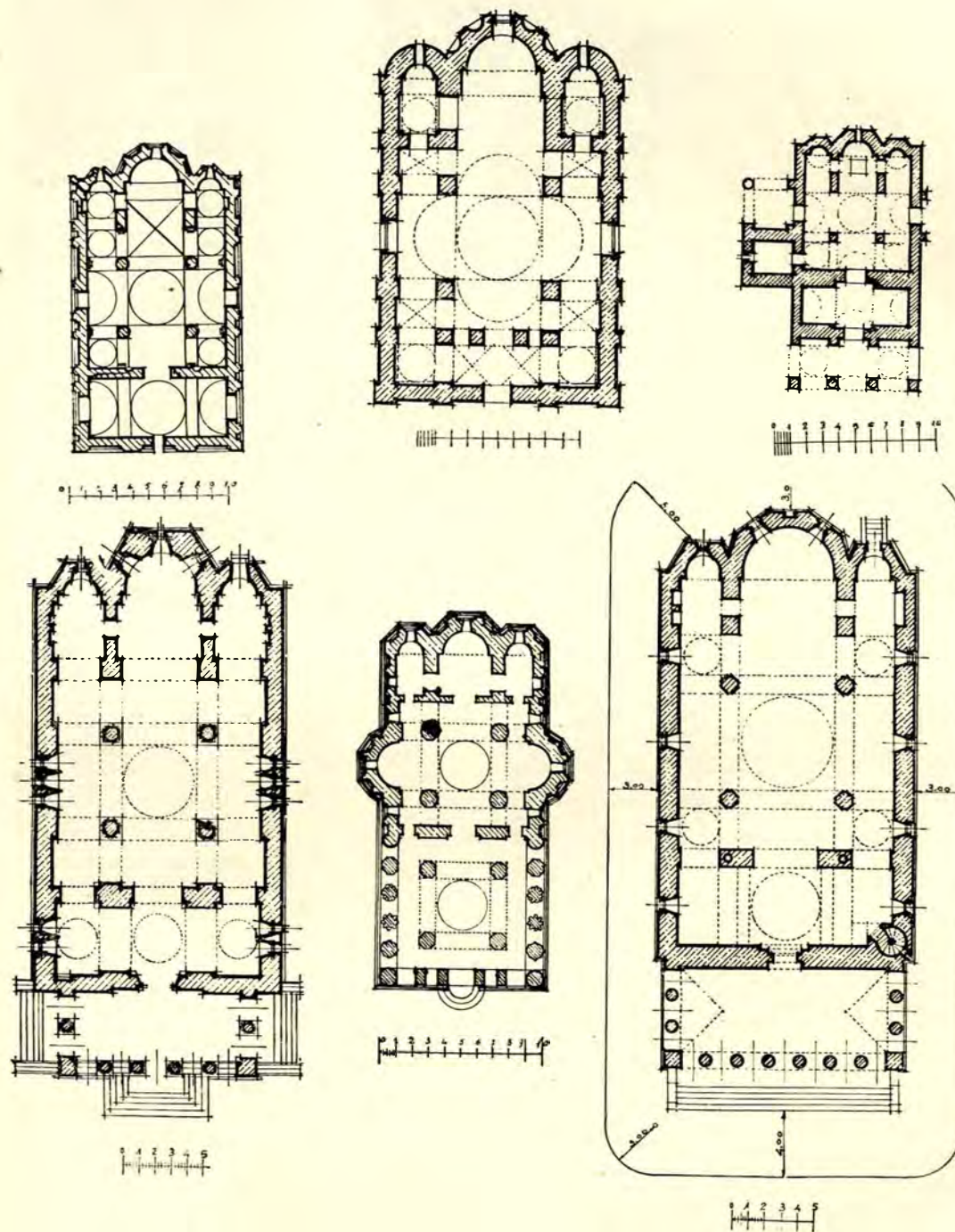

Fig. 113. Sus. 1 Bis. Ion Aliturghitos; 2. Mateici; 3 Samari
 Jos: 1 Sf. Dumitru Craiova; 2 Snagov; 3 Mitropolia Târgoviște.

orientală, a cărei origină o găsim în Asia Mică și chiar în Mesopotamia și în Persia.

Tipul bisericii cruciforme complexe ajunge la deplina lui dezvoltare în veacul al X-lea și al XI-lea în Bizanț, în timpul Dinastiei Macedonenilor și a Comnenilor cu bisericele Budrun-Djami (fig. 112, planul de jos 2), și Kilisê-Djami, și în Salonic cu Kazandjilar-Djami (1028). El continuă a fi întrebuințat și în veacul al XII-lea în biserica Pantocratorului din Bizanț (Zeirek-Djami), (fig. 112, planul 1 de sus), clădită de Impăratul Alexis Comnen în 1124, apoi în bisericele Exki-Imaret (fig. 112, planul 1 de jos), (Biserica de Nord), și Fenari-Iessa și în urmă în biserica Sf. Apostoli din Salonic, care este din veacul al XIV-lea. De aci se întinde înrăurirea lui la Muntele Athos, unde se modifică prin adăugirea sânelurilor laterale, cari caracterizează bisericele dela Sf. Munte. În alte țări el nu se întâlnește decât foarte rar. În Mesembria în veacul al XV-lea cu biserica Sf. Ion Aliturghitos, (fig. 113, planul 1 de sus), în Serbia cu biserica Mateici (fig. 113, planul 2 de sus), clădită de Craiul Dușan (1331—1355), care prezintă mari asemănări cu Biserica Domnească din Curtea-de-Argeș ca dispoziție de plan, apoi în România cu biserica pe care o studiem aci.

Aceste din urmă monumente, foarte puține la număr, în alte regiuni decât Constantinopole, Salonic și Muntele Athos, sunt oarecum în afară de formele uzitate în regiunile unde sunt clădite și ele ar dovedi o înrăurire directă a Bizanțului prin meșteri din școala oficială de artă, cari construiau pentru Impărat monumentele de Stat.

Intr'adevăr din comparația planurilor celor trei biserici pomenite mai sus (fig. 114, 113 planul 1 de sus și planul 2 de sus) se poate vedea că prezintă între ele foarte mari asemănări, cu toate că sunt situate în țări diferite și îndepărtate unele de altele.

Dacă comparăm fiecare din aceste biserici

cu cele contemporane lor și situate în aceeași regiune, constatăm următoarele: mai toate bisericele din Mesembria ¹⁾, afară de aceea a Pantocratorului, sunt de tipuri deosebite de acel al bisericii Sf. Ion Aliturghitos, deosemena biserica din Mateici este singura în felul ei printre bisericele din Serbia bizantină ²⁾ și tot astfel în Muntenia bisericele din veacul al XIV-lea din Vodița, Tismana, Cozia și Cotmeana sunt toate, afară de Vodița în formă de treflă, adică biserici cu sâneluri, deci de un tip cu totul diferit de acel al Bisericii Domnești din Curtea-de-Argeș. Cele trei Biserici de care este vorba trebuie, prin urmare, să aibă o origină comună și aceea origină nu poate fi decât cea arătată mai sus.

Să analizăm structura acestui tip de biserică: (fig. 114, 115, 116, 117, 118, 119). Ocupolă ridicată pe un tambur cilindric în interior, poligonul (cu 16 laturi), în exterior, se realizează pe patru stâlpi octagonali, izolați în centrul bisericii, prin intermediul a patru arcuri în semi-cerc peste cari un sistem de patru pendantivi sferici primește tamburul cupolei. Acești pendantivi fac tranzițiunea între planul pătrat de jos și planul circular dela partea superioară.

Cele patru arcuri cari încoronează cei patru stâlpi și îi solidarizează între ei sunt punctele de plecare a patru bolți semicilindrice, îndreptate în cele patru direcțiuni cardinale; ele formează brațele crucii, cari sunt, după cupolă, părțile cele mai înalte ale bisericii și determină în exterior configurația ei în spațiu; din aceste patru bolți, trei, cele dinspre nord, sud și apus, se termină prin câte un fronton semi-circular; a patra boltă, cea dinspre răsărit, se rotunjește formând altarul.

În cele patru colțuri ale crucii și între brațele ei se formează corpuri secundare mai

¹⁾ *Ruinele din Mesembria* de Gh. Balș și Ghika-Budești, București, 1912.

²⁾ Gabriel Millet: *L'ancien art Serbe*, Erh. Boccard, Paris 1910. Gh. Balș: *Câteva biserici din Serbia*, București.

: BISERICA · SF. NICOLAE · DOMNEȘTI · DIN · CURTEA · DE · ARCEȘ :

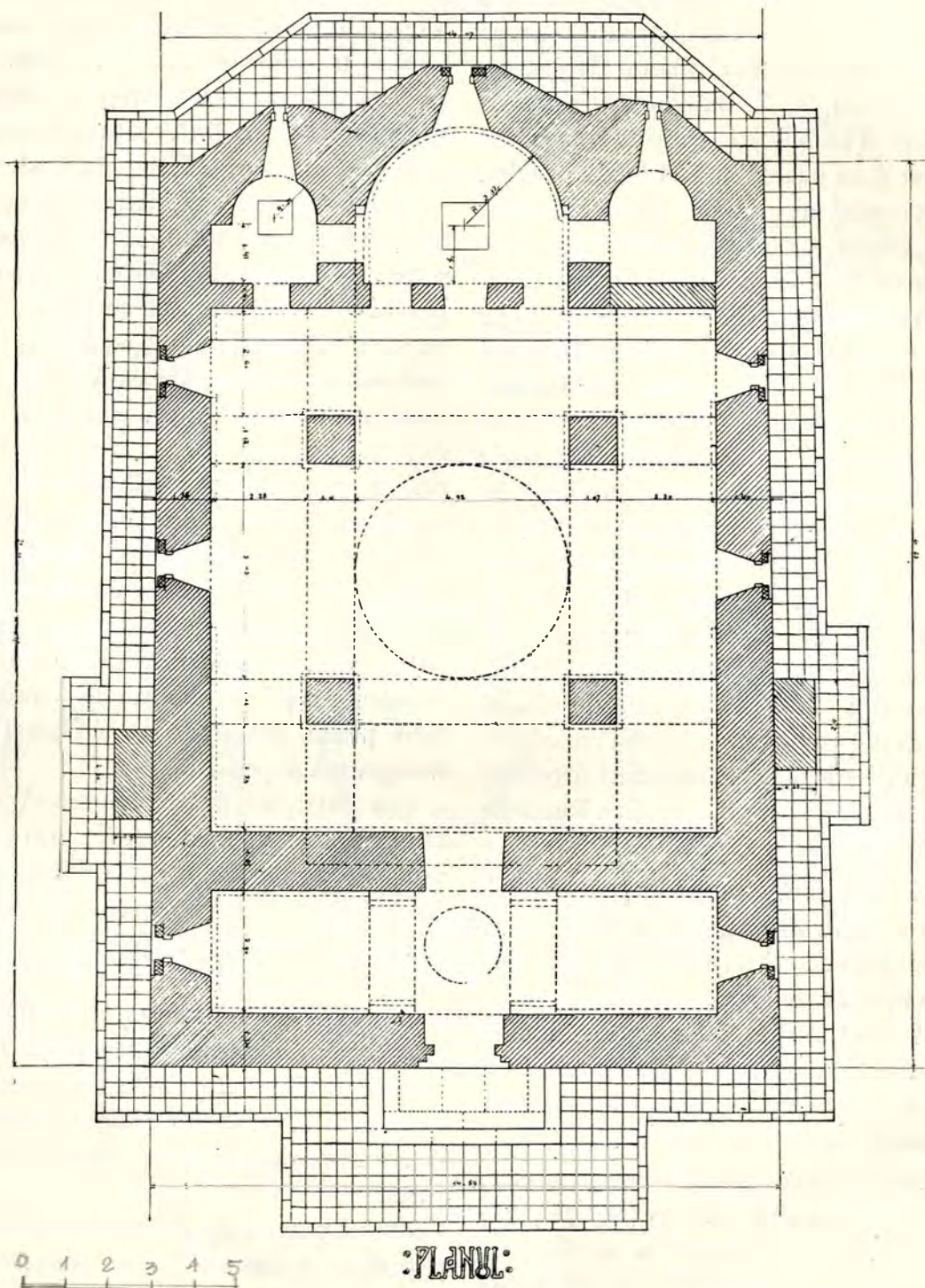

Fig. 114. Planul Bisericii Domnești, după restaurare.

joase, boltite cilindric, alipite pe lângă brațele crucii; învelitoarele lor sunt legate spre apus cu a pronaosului și spre răsărit cu ale absidelor mici, alipite de o parte și de alta a altarului.

Acest ansamblu perfect echilibrat, unde fiecare element își are rolul său organic de

Sistemul descris mai sus se înțelege mai ușor cu ajutorul perspectivelor axonometrice alăturate aci (fig. 120). Se vede cum din acest complex de bolți rezultă și aspectul exterior al bisericii: fiecare fațadă prezintă în axul ei un element principal mai ridicat, încadrat de o parte și de alta de către un

Fig. 115. Biserica Domnească. Fațada de sud, după restaurare.

a susține și a anula împingerea bolților vecine și de a propti cupola centrală este caracteristic principiilor arhitecturii bizantine.

El rezumă oareșicum un întreg sistem și constituie una din soluțiunile cele mai frumoase ale problemei vecinic căutate de arhitectura tuturor timpurilor: învelirea clădirilor cu ajutorul bolților.

element secundar mai scund, iar centrul încoronat cu cupola unică care domină totul.

Fiecare element al bisericii este boltit separat, la înălțimea și în forma cuvenită și potrivită rolului pe care îl joacă și locului pe care îl ocupă, iar modul cum sunt grupate aceste elemente după importanța lor, împrejurul turlei și a cupolei centrale, de-

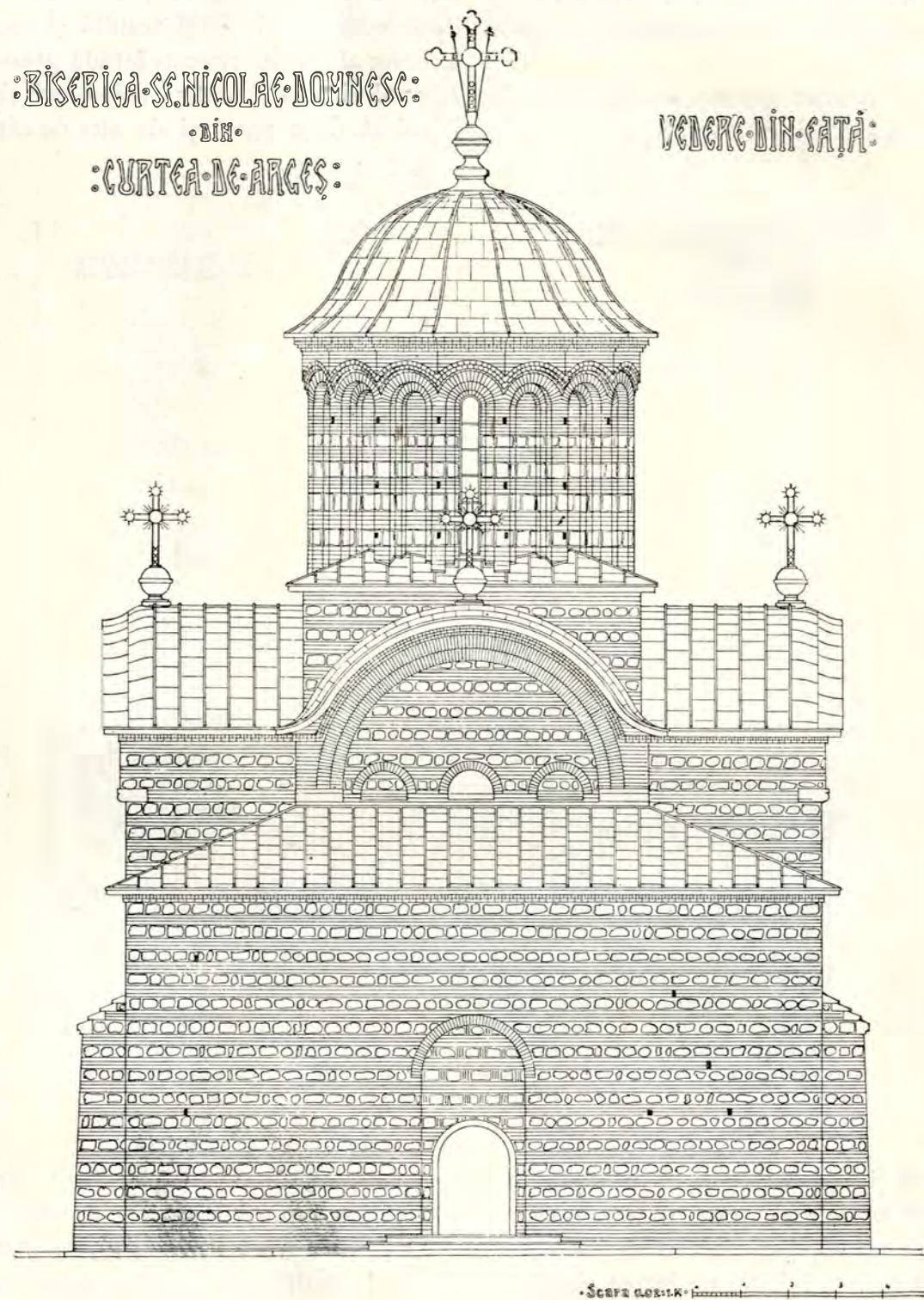

Fig. 116. Biserica Domnească. Fațada principală, după restaurare.

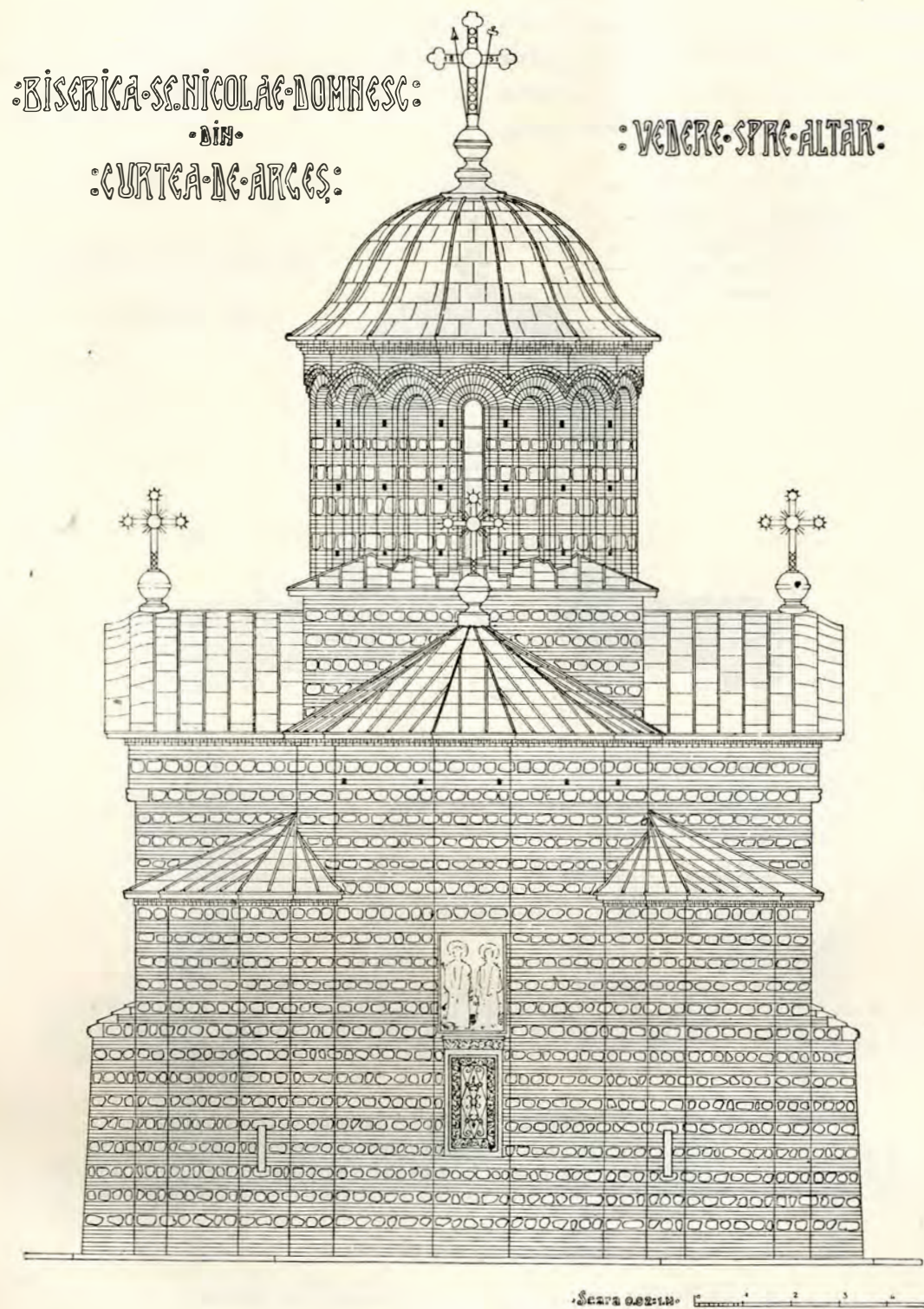

Fig. 117. Biserica Domnească. Vedere spre altar, după restaurare.

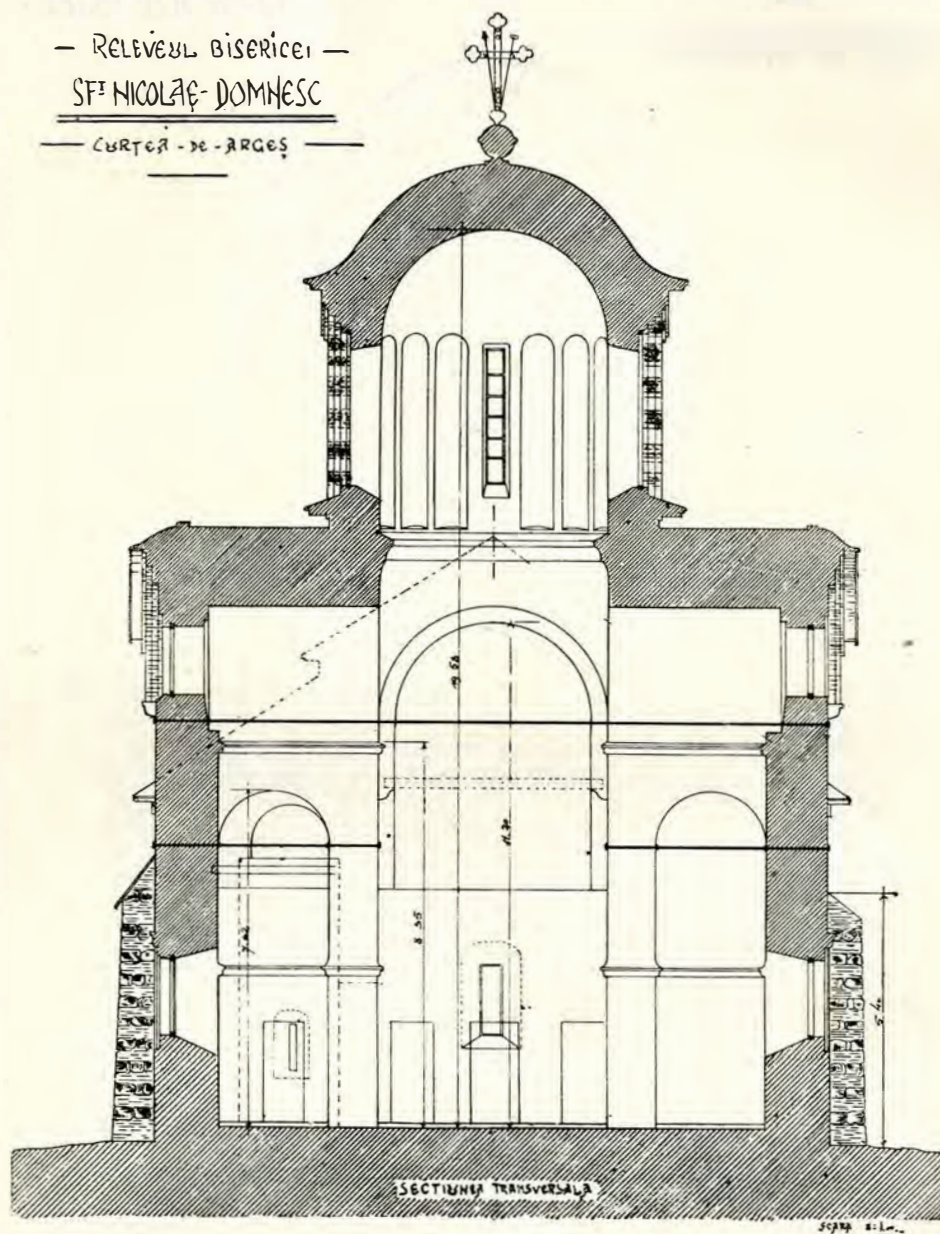

Fig. 118. Biserica Domnească. Secție transversală, după restaurare.

termină armonia generală, proporțiile întregului edificiu și în ultim resort contribuie la punerea în valoare a cupolei.

Proporțiile liniștite ale tuturor părților, progresiunea lor crescândă dela periferie spre centru satisfac complet atât rațiunea cât și estetica.

dispărut; forma ferestrelor este înaltă și arcuită în semi-cercuri de cărămidă aparentă.

Plastica monumentală, astfel produsă, se completează printr'o plastică decorativă obținută fără ajutorul vreunui ornament, ci numai prin întrebuințarea judicioasă și logică a materialelor, cari sunt dintre cele mai

Fig. 119. Biserica Domnească. Secție longitudinală. după restaurare.

Pronaosul bisericii este mai scund, acoperit printr'o boltă cilindrică întreruptă în axul lui, deasupra ușii, printr'o calotă sferică răzîmată pe arcuri în semi-cerc.

Proporția turlei avînd înălțimea aproape egală cu diametrul ei s'ar apropiă mai mult de bisericile din veacul XI și XII decât acele din veacul al XIV-lea. Chenarele ușilor au

simple: piatră bolovani sau cioplită din gros și cărămidă aparentă.

Procedeul de construcțiune bizantin, în toată simplitatea lui, dar și în toată logica și frumusețea lui se aplică acî fără nici o abatere. Singure pietrele cari încadrează ferestrele dela partea inferioară sunt ornamente, ele sunt însă dintr'o epocă cu totul di-

ferită de aceea a zidirii bisericii și adăogate mult în urmă în veacul al XVIII-lea.

Procedeul de construcțiune care constă din straturi de zidărie de piatră brută, înecată în mortar de var alb, alternând cu structuri de zidărie de cărămidă aparentă, compuse din două, trei, patru, sau cinci rânduri, este întrebuințat aci în toată clădirea (afară de bolți), chiar și până la părțile cele mai încărcate, cum sunt cei patru stâlpi interiori pe cari se sprijină turla și cupola. Perfecțiunea cu care este executată această zidărie, frumosul efect produs prin repartizarea judicioasă a aparijului pietrei și cărămizii, precum și modul cum s'a menținut acest monument timp de mai bine de cinci veacuri, sunt atâtea dovezi de măestria desăvârșită în arta de a clădi a meșterilor cari au construit această biserică.

În fațade, părțile de jos sunt construite din bolovani mari de râu necioplîți, prinși în mortar de var și nivelați între straturi de cărămizi aparente; cu cât ne ridicăm mai sus cu atât pietrele sunt mai regulate și mai mici; la frontoane și turlă ele sunt din piatră de carieră, un tuf calcaros foarte poros. Deasemenea la turlă, unde arcadele concentrice formează rezalituri, pietrele sunt cioplite spre a urmă ieșiturile acestor rezalituri.

Toate arcadele, puține la număr, atât la fronton cât și la ferestre, precum și firidele dela turlă, sunt din cărămidă aparentă; cornișele cari termină partea superioară a zidurilor sunt deasemenea din cărămidă aparentă, așezată în formă de dinți de ferăstrău. Cărămizile au 5 cm. grosime și sunt despărțite între ele printr'un rost de mortar de o lărgime egală cu cărămida, ele au 35 cm. lungime și o lărgime până la 16 cm., rosturile sunt bine umplute cu var alb amestecat cu nisip și pietriș subțire, mortarul deasemenea este format din pietriș subțire, care îl transformă într'un fel de beton consistent, prezinzând rezistență la compresiune. Suprafața

rosturilor este înclinată (en biseau) spre a permite scurgerea apei.

Toată plastica ornamentală a fațadelor este obținută prin acelaș procedeu simplu, care produce totuș un efect din cele mai nobile. Fiecare piatră, fiecare cărămidă este încadrată într'un rost larg de mortar de var alb care îi dă maximul de lumină și de valoare. Pe fațadele dinspre nord, mai ales, pietrele s'au înegrit de vremuri și mușchiul s'a înfipt în găurile dintre ele, formând ca un admirabil covor de o armonie de culori așa cum numai timpul știe să o facă.

Ce lecție de arhitectură pentru noi cei de astăzi cari cu tot felul de ornamente false în ipsos sau alte materiale vrem să imităm piatra! Ce răsplată pentru memoria artistului cinstit! care, în mod sincer și logic, întrebuințează materialele pe care le are la îndemână fără a le ascunde sau a le sulemenî, ci din contră adaptează modul de întrebuințare și de construcție cu tehnica proprie materialului pe care îl are la dispoziție. Timpul care trece adaugă mereu la frumusețea operii lui care devine tot mai armonioasă și mai fermecătoare. Simpli bolovani scoși din gârlă capătă cu vremea o patină nebănuît de frumoasă; cărămizi, ca ori cari altele, însă fabricate cu respectul meșteșugului și întrebuințate după regulile artei stau pe veci martore ai cinstei artiștilor cucernici și necunoscuți, respectoși de datinele artei eterne.

Eră firesc ca un monument de arhitectură atât de perfect să aibă o înrăurire covârșitoare asupra desvoltării artei monumentale a țării noastre.

Intr'adevăr, dacă cercetăm bisericile clădite în veacurile următoare până în al XVII-lea în Muntenia, vedem că cele mai importante par direct inspirate de Biserica Domnească din Curtea-de-Argheș.

I. Astfel, sub Neagoe Basarab se clădește Mitropolia din Târgoviște (1518) al cărei plan (vezi fig. 113, planul 3 de jos) prezintă

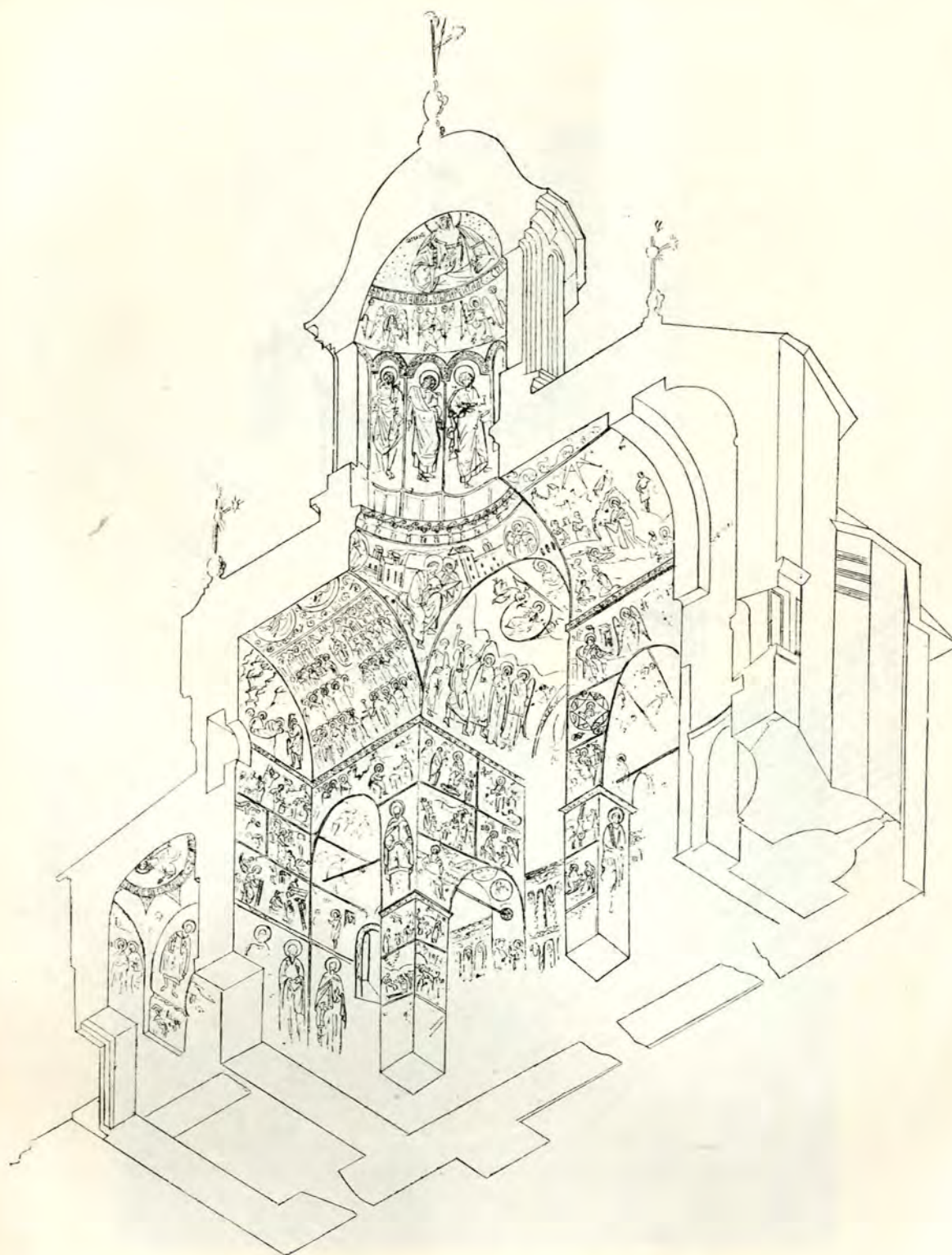

Fig. 120 a. Biserica Domnească. Perspectivă axonometrică, de D-șoara Arh. Andreescu și I. Mihail.

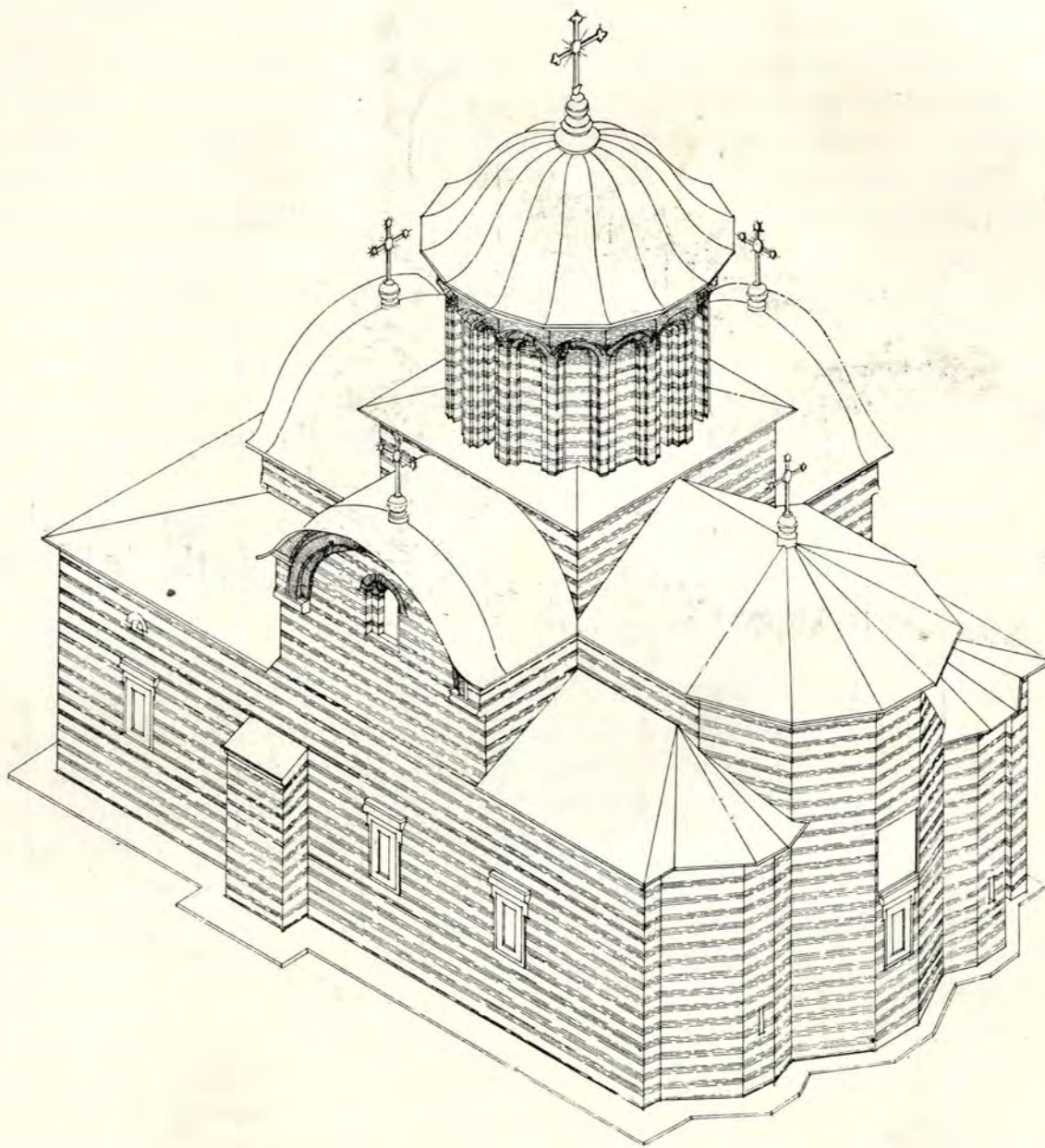

Fig. 120 b. Biserica Domnească. Perspectivă axonometrică, de D-șoara Arh. Andreescu.

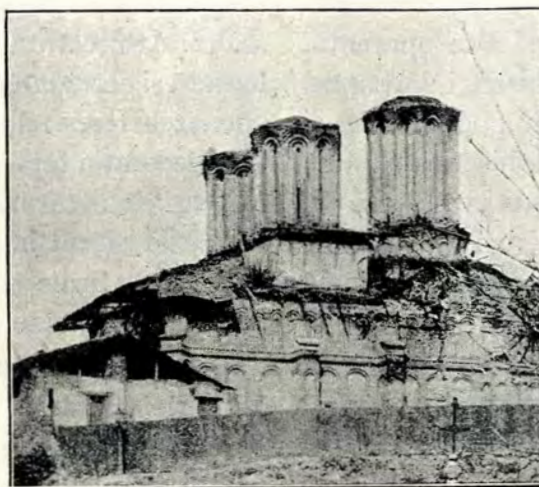

Fig. 121. Biserica Sf. Dumitru din Craiova, înainte de restaurare.

Fig. 122. Biserica Domnească. Vedere spre altar.

aceleași dispozițiuni la cari se adaugă în față, în veacul al XVII-lea ¹⁾, un pridvor deschis cu arcade pe stâlpi.

Zidăria pare a fi fost numai din cărămidă din care o parte tencuită și alta aparentă. În urmă s'a adăugat acestei biserici, spre apus, un pronaos mai dezvoltat, împodobit cu mai multe turlle, astfel că ajunse biserica să aibă opt turlle. Din nenorocire nu avem nici un plan, nici un relevu al bisericii dinainte de dărămarea ei, ci numai cunoscuta acuarelă a lui Szátmary.

2. Biserica Mănăstirii Snagov (fig. 113, planul 2 de jos), zidită probabil de Vlad Vodă Țepeș și modificată în urmă, este direct inspirată de bisericile dela Muntele Athos cari, după cum am văzut mai sus, au drept caracteristică adausul a două sănuri laterale la naosul tipului «crucii complexe». În față, Biserica dela Snagov mai are un pronaos aproape tot atât de important ca și naosul, având și el o cupolă pe patru stâlpi la centru; acest pronaos care este mai mult un pridvor este înconjurat pe trei laturi cu arcaturi înalte cari, la origine, erau deschise și numai în urmă au fost înfundate cu zidărie.

Arhitectura este toată de cărămidă aparentă și numai pe alocurea se văd părți tencuite imitând pietre între cărămizi orizontale și verticale. Aici brațele crucii nu se mai desemnează în spațiu; elementele secundare din plan se ridică la același nivel cu cele principale; o singură cornișă se întinde de jur-împrejurul bisericii.

Dispozițiunile tipului crucii complexe se mențin în plan, însă tind a dispărea în fațade. Aceeași observație se aplică la bisericile de cari e vorba mai jos.

3. Biserica Domnească din Târgoviște, zidită de Petru Cercel (1583) ¹⁾ și restaurată de Constantin Brâncoveanu în 1698 are aceleași

dispozițiuni generale în plan ca și Biserica Domnească din Argeș, numai că pe pronaos se ridică două turlle mai mici și că în față dinspre apus are și un pridvor deschis pe stâlpi. Arhitectura este din cărămidă frumos lucrată și actualmente este tencuită peste tot; chenarele ferestrelor și ale ușilor sunt de piatră. Decorația fațadelor se compune din două rânduri de arcaturi separate printr'un brâu orizontal, situat la jumătatea înălțimii fațadelor. Arcaturile tencuite sunt compuse din ciubucuri rotunde concentrice.

4. Biserica Sf. Dumitru din Craiova, zidită de Matei Basarab la 1652 (fig. 113 planul, 1 de jos și 121), are deasemenea aceleași dispozițiuni în plan ca Biserica Domnească din Târgoviște cu două turlle mici pe pronaos și un pridvor deschis pe stâlpi. Arhitectura este de cărămidă aparentă, lăsând între rândurile ei compartimente dreptunghiulare tencuite, imitând piatra și încadrate între cărămizi orizontale și verticale.

Bisericile de mai sus sunt cele mai importante dintre cele clădite până la jumătatea veacului al XVII-lea și toate sunt inspirate ca plan și ca structură de Biserica Domnească din Argeș. După această epocă, acest tip de biserică nu se mai uzitează și dispăre; alte tipuri îi iau locul, alte tendințe se desemnează.

De altfel, trebuie observat că din veacul al XIV-lea, când «tipul crucii complexe», apare la Curtea-de-Argeș și până în al XVII-lea al biserici Sf. Dimitrie din Craiova, evoluția acestui tip se mărginește la adausul turllelor mici pe pronaos și la adausul pridvorului pe stâlpi, principiul însă al cupolei pe patru stâlpi interiori și forma crucii, desemnată atât în plan cât și în spațiu, rămâne aproape neschimbat, fiindcă eră, cum am văzut mai sus, un tip perfect încheiat, căruia nu i se mai putea aduce nici o modificare și nici o îmbunătățire organică, din contră la bisericile de cari am vorbit mai sus, și cari am văzut că se inspiră dela Biserica Dom-

¹⁾ V. Drăghiceanu: *Monumentele Istorice din județul Dâmbovița*, București 1912.

Vezi: *Buletinul Comisiunea Monumentelor Istorice*, 1910.

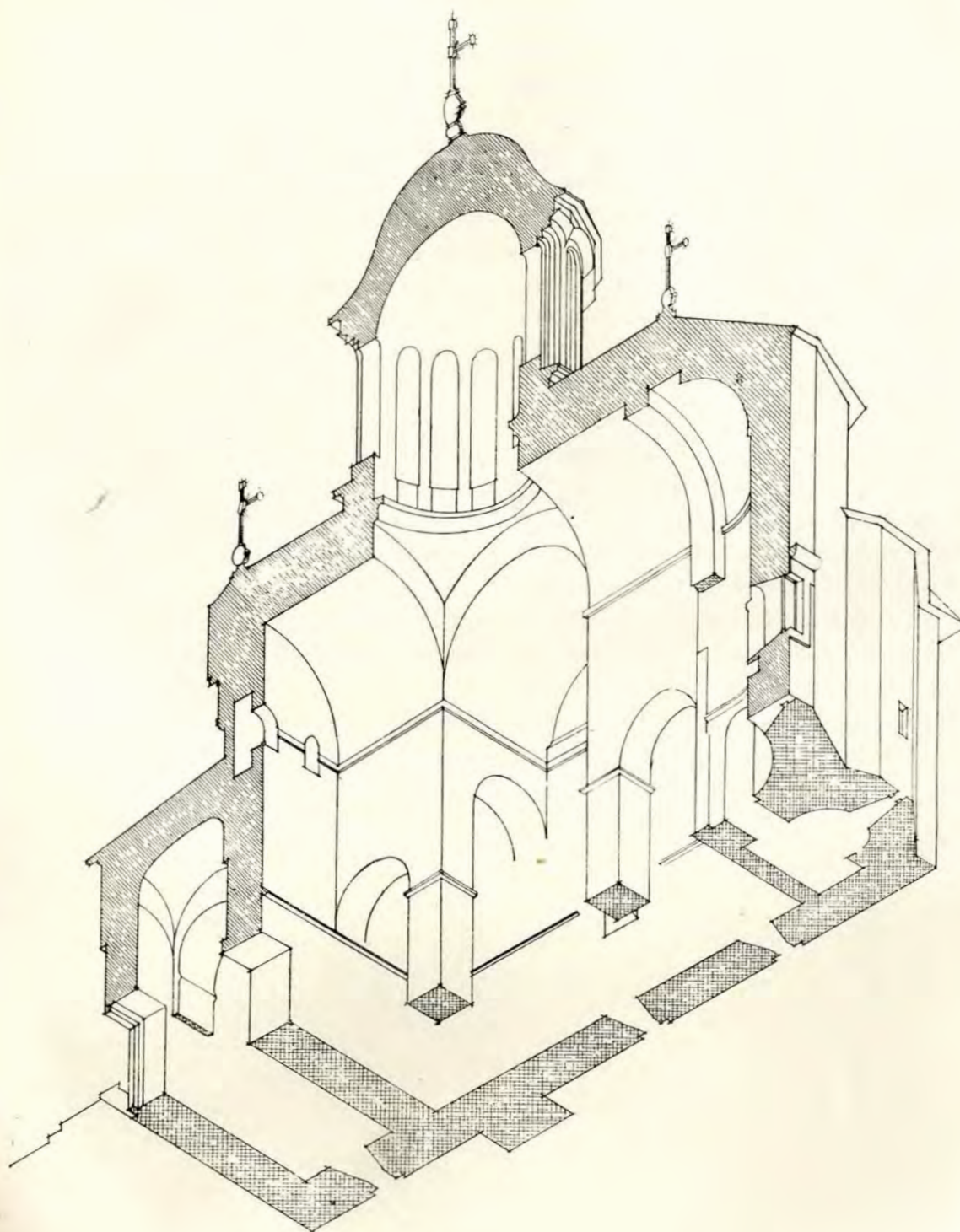

Fig. 120 a. Biserica Domnească. Perspectivă axonometrică, de D-șoara Arh. Andreescu.

nească din Argeș, forma crucii nu se mai desemnează atât de limpede în spațiu, absidele mici se înalță până la nivelul absidei mari a altarului, acoperișul tinde a forma un singur corp în loc de a fi învelită fiecare parte separat de celelalte și la înălțimi diferite ca la Curtea-de-Argeș (fig. 121)

În ceea ce privește arhitectura fațadelor, ea s'a modificat cu timpul introducându-se arcaturile și generalizându-se ornamentarea lor cu cărămizi aparente ca la Snagov, apoi imitându-se piatra prin părți tencuite, încadrate între cărămizi aparente ca la Sf. Duh din Craiova, și, în urmă, modificându-se alcătuirea arcaturilor, unde cărămida aparentă dispare în veacul al XVII-lea și este înlocuită prin ciubuce concentrice, tencuite și de profil rotunjit în formă de tor (boudin) ca la Biserica Domnească din Târgoviște.

În Mesembria, unde întâlnim o biserică de un tip asemănător, evoluția se produce în alt mod: pronaosul se transformă astfel încât deasupra lui să se poată ridica o clopotniță dreptunghiulară.

În Serbia, la Mateici, pe fiecare din colțurile bisericii se înalță câte un turnuleț po-

ligonal. O tendință analogă pare că s'a produs când cu transformările suferite de Mitropolia din Târgoviște, unde, după acuarela lui Szátmáry, pare a fi fost deasemenea adaos câte un turnuleț pe cele patru unghiuri ale bisericii.

La noi, cum am văzut, tipul primitiv se completează prin adaosul turelor mici pe pronaos și a unui pridvor cu arcade pe stâlpi cari desăvârșesc, împreună cu decorul de arcaturi tencuite, tăiate prin un brâu orizontal, varianta românească a tipului bizantin primitiv, adoptat și asimilat condițiilor locale.

În rezumat, se vede că tipul bisericii cruciforme complexe rămâne aproape nemodificat în ceea ce privește principiul structurii sale; el se completează numai prin adaose și se asimilează în ceea ce privește plastica ornamentală care se adaptează țării unde se găsește. Dar acest tip formează o categorie de monumente izolate, cari, ni se pare că ar reprezenta simbolul înrâuririi Renașterii bizantine din veacul al X-lea asupra artei religioase a Orientului european și asupra artei românești în special.